

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PSALM 23

■ Een ouderwets citaat

„Deze psalm heeft op zijn ommekeer onder de kinderen der menschen meer pijn en leed gestild dan alle heelmeesters der wereld, en meer vrede des harten gewerkt dan de wijsheid aller eeuwen.“

Dat is even fijn als juist gezegd. Want al wordt deze psalm heel vaak gelezen bij stervenden en is hij velen in het uur des doods tot onuitsprekelijke troost geweest, het is toch ook en zelfs in de allereerste plaats een psalm, een bemoediging voor het **leven**.

Wat is 't mooi daarom, dat kinderen deze psalm al heel vroeg in hun leven leren — misschien is het wel de allereerste: de Heer is mijn Herder!

Hoeveel mensen zullen, ouder geworden, niet hebben teruggegrepen naar dit kinderlied, zó dat 't kinderlijk vertrouwen weer merkbaar in hen terugkeerde, hun angstige hart tot rust kwam?

■ Kinderpsalm?

Kinderlijk vertrouwen van een volwassen mens. Toch is in deze psalm niet een kind aan het woord. Een kind dat het leven nog niet kent, dat onbekommerd zingt en speelt. Een kind dat even blijmoedig begrafenisse speelt als bruiloftje, omdat het de diepte en de ernst daarvan bij gebrek aan ervaring (gelukkig!) nog niet peilen kan. In deze psalm is een man aan het woord die het leven kent, die weet heeft van dalen van diepe duisternis en van vijanden die hem benauwen. Hij heeft de verschrikkingen van het leven en van een nabije dood met angstige ogen doorleefd.

Maar in dat alles heeft hij ook ervaren: de **HERE** is mijn Herder... ik vrees geen kwaad... want Gij zijt bij mij.

Simpele woorden, die rijker inhoud krijgen naarmate meer angst en leed werd doorleefd. Want dit is 't wonderlijke: wanneer angst en benauwdheid een gelovige omsluiten, banden des doods hem omvangen, dan doet hij zijn psalmboek niet dicht en legt 't in de kast, maar hij grijpt ernaar — en legt 't open vaak bij deze psalm. En getroost weet zich het hart dat schreiend tot Hem vlucht: de **HEER** is mijn Herder: 't Geloof immers weet en ervaart, weet eens te meer heel zeker: God laat geen zondaar... stáán. Hij is het (goede) Herder.

■ Waar haalt Hij het vandaan?

Van David heet deze psalm.

Mogelijk (verder gaan we niet) uit de dagen dat hij met een kleine groep getrouwen moest vluchten voor Absalom, zijn zoon. Moest vluchten uit zijn paleis in Jeruzalem, de Jordaan over, de woestijn in.

Misschien mogen we bij vs 5 denken aan wat in 2 Sam. 17:27-29 wordt verhaald:

toen David in Mahanaïm was gekomen, brachten Sobi (een Ammoniet!) en Machier (een relatie van Saul!) en Barzillai, de Gileadiet (wel geen Israëliet!) bedden, schalen, aardewerk tarwe, gerst, meel, geroosterd koren bonen, linzen — ook geroosterd — honing boter, kleinvee en kaas van rundermelk voor David en het krijgsvolk dat bij hem was, om te eten, want zij zeiden: het volk zal wel hongerig, vermoeid en dorstig zijn geworden in de woestijn.

David mocht dan al verdreven zijn uit het land van melk en honing, de honing en de melk zijn hem gewis, een overvloed wordt hem „thuis“ bezorgd. 't Vergaat hem als later Elia en de raven in de tijd van hongersnood. Dit keer door de hand van „vreemden“ wordt David op Gods wenken bediend.

Zij profiteren niet van de politieke situatie, van de verdeeldheid van Israël, maar komen David te hulp op ongedachte wijze. Zo profeteren ze ongewild van Gods goede zorg: Hij neigt de harten van vorsten (Sobi?!!) als waterbeken. Zijn de koninklijke voorraadkamers voor David gesloten en onbereikbaar — geen nood! Gods voorraadschuren zijn oneindig groot: Zijns is het vee op duizend bergen — daar komt 't al: ... kleinvee... En David en zijn mannen worden verzadigd uit Gods hand.

■ Een vorstelijke maaltijd

Misschien heeft David op zijn mistroostige tocht door 't Judeese bergland ze gezien: de herders met hun kudde. Misschien dacht hij terug aan zijn jeugd, toen hij de schapen van zijn vader weidde in datzelfde bergland. Misschien ziet hij nu zichzelf — temidden van zijn mannen — als een herder met zijn kudde, en vraagt hij zich af: hoe zal ik ze, hongerig, amechtig, te eten en te drinken geven? Maar God is hem al voor.

De tafel staat al aangericht — met een volledig diner met alle gangen.

Als een geëerde gast wordt hij bediend: gij zalft mijn hoofd met olie — de rijke Simon vond dat voor Jezus, de goede Herder overbodig! God voor David niet! Zijn beker vloeit over... 't is geen mondjesmaat, er is niet op bezuinigd daar midden in de woestijn!

En dat alles vindt plaats voor de ogen van hen die hem (denken te) benauwen...

■ Dankgebed

Nu, daar, temidden van zijn manschappen, wijzend op de bewijzen van Gods tere zorg, spreekt David het dankgebed uit:

De **HERE** is mijn Herder
mij ontbreekt niets!
Hij voert mij aan rustige wateren;
Hij verkwikt mijn ziel.

Waren ze niet amechtig, gaven ze niet zowat de geest, waren ze de uitputting niet nabij vanwege de geforceerde mars?

Hij doet hun levenskracht terugkeren, geeft ze gelegenheid tot rust en op verhaal te komen!

Langs een kronkelweggetje, achterom, heimelijk?

De weg voert recht toe recht aan naar de rustplaats, waar 't diner al klaar staat: Hij leidt mij in de rechte sporen.

Waarom?

Terwille van zijn Naam. Om zijn Naam hoog te houden: goede Herder! Mocht iemand David vragen: waar is nu uw God, waar blijf je nu met je geloof? dan zegt David: hier! Ziehier: deze rustbedden, deze melk en honing, die getuigen ervan: hier is God, God is bij mij. De overtuigende bewijzen liggen letterlijk voor het oprapen.

■ Geloofsbelijdenis

Dan mag zijn weg gaan door een dal van diepe duisternis, zonder een sprankje vrolijk zonlicht en vol onbekende gevaren — maar toch:

ik vrees geen kwaad,
want Gij zijt bij mij;
uw stok en uw staf, die vertroosten mij.

Een herder — niemand weet 't beter dan David — is geen romantische figuur. Noch minder een sokkenbreiende ouwe sukkel. Er zijn letterlijk leeuwen en beren op de weg. Vandaar de stok, de knots — ter verdediging van de kudde. En denkt een schaap 't beter te weten dan de Herder — daar is ook nog de staf — om de kudde te leiden.

Vijanden?

Ik vertrouw op GóD, ik zal niet vrezén,
wat zou een mèn's mij doen?
Gij richt voor mij een dis aan voor de ogen
van wie mij benauwen!

Wie deze Herder volgt ziet 't waar worden: heil en goedertierenheid zullen mij volgen al de dagen van mijn leven!

De bewijzen van Gods goede gunst, ze volgen wie Hem volgt, ze liggen dagelijks voor 't oprapen. En wie Hem volgt is bij Hem thuis, loopt bij Hem in en uit. Wie anders kan zo helpen? Voor David lijdt 't geen twijfel:

ik zal in het huis des **HEREN** verblijven
tot in lengte van dagen!

En dan te bedenken dat David nog niet eens Hem kende die later zo nadrukkelijk deze psalm overnam, en ons verzekerde: **Ik** ben de goede Herder — de goede Herder zet zijn leven voor de schapen... Ik ken de mijne en de mijne kennen Mij... (Joh. 10).

KERKELIJK *Leven*

Een gelukkige inconsequentie?

In het Opinieblad Koers publiceert één van de medewerkers, de heer R. Valkenburg, regelmatig zgn. discussie-interviews.

In het nummer van 12 augustus jl. is de heer V. in gesprek met Prof. dr C. Trimp van Kampen.

In deze discussie wordt de verhouding tussen de kerken die in Hattum in synode bijeenkomen en de kerken die daar niet meer vertegenwoordigd zijn ter sprake gebracht, zodat we met meer dan gewone belangstelling van één en ander kennisnamen, te meer daar dr Trimp door zijn artikelen in de Reformatie grote invloed heeft gehad in de toespitsing van de strijd die tot schorsingen en buitenverbandzettingen leidde.

Op de vraag van de heer Valkenburg of de kerken nog iets doen om de „buitenverbanders” terug te winnen, zoals Jezus er op uitging om het verloren schaap te zoeken, antwoordt dr T.: „Als u de gereformeerde kerken in het samenlevingsverband, zoals dat in de synode tot uitdrukking komt, bedoelt, dan dacht ik niet dat er momenteel aan gewerkt wordt. Uiteraard wel plaatselijk, dan is er nog veel contact”.

Enige toenadering van „officiële” zijde is er dus voorlopig niet te verwachten, het weinige dat er te hopen valt is dat de synode van Hattum de scheur niet dieper doortrekt.

Wanneer ik toch op het betoog van dr Trimp inga is dit omdat hij elders in de discussie zegt dat de gang van zaken hem verontrust en verdriet doet en dat er intern wel over gesproken wordt of dit nu allemaal zo moet en niet anders kan.

Er is nu al weer een aantal jaren verstreden sedert de breuk.

Dagelijks zien we hoeveel schade er is aangericht in het bijzonder in plaatsen die in de frontlinie van de strijd lagen.

Waar komen de mensen in de verstrooiing bij tijden niet terecht.

Hoewel — en dat stem ik dr T. toe — een afkoelingsperiode nodig is, gaat de tijd toch wel dringen in de crisis die door alle kerken gaat. Zal er een nieuw begin mogelijk zijn onder allen die het Woord van God onverkort willen bewaren en zijn we daarvoor klaar?

Er is verontrusting en verdriet.

Die is er ook aan onze kant.

Voor een toenadering is meer nodig.

Na lezing van het interview in Koers heb ik de indruk gekregen dat de broeders, die verantwoordelijk zijn voor de geveldde vonnissen en uitwijzingen niet zo zeker zijn als hun optreden destijds deed vermoeden.

Zo ontkent Prof. Trimp nadrukkelijk dat de „buitenverbanders” met één pennestreek in Hoogeveen van de kaart zijn geveegd.

Het is beslist jammer dat de heer Valkenburg deze ongelukkige uitdrukking gebruikte, want de zaak wordt zo niet juist gesteld.

De geïnterviewde greep de hem zo geboden kans aan om te zeggen dan de laatste pennestreek van synodewege juist een appèl was om met de broeders voort te gaan.

Meerdere malen heb ik al te horen gekregen dat de synode van Hoogeveen de kerken van Noord-Holland niet heeft verworpen, maar juist een dringend broederlijk appèl op hen heeft gedaan.

Het verwondert me bij dr Trimp iets soortgelijks te lezen.

In de Acta van Hoogeveen en in het jaarboek van de kerken staat uitvoerig beschreven wat er rond de kerken van Noord-Holland en anderen is geschied zodat de feitelijke toedracht bekend kan zijn.

De generale synode heeft geweigerd de afgevaardigden van Noord-Holland te ontvangen.

Het is duidelijk dat daarmee de deur voor die kerken gesloten werd. **Na dit besluit** (zie Handboek 1969) werd tevens besloten op die kerken een dringend appèl te doen om de kerkelijke gemeenschap op recht schriftuurlijke wijze te herstellen.

Dit op recht schriftuurlijke wijze betekende, dat die kerken alle synodebesluiten o.a. ten aanzien van schorsingen, doleanties enz. zouden aanvaarden met alle gevolgen van dien.

Er kwam een dringend appèl, **maar het kwaad was inmiddels geschied.**

Men vraagt zich af, waarom niet eerst de kerken ontvangen om vervolgens een dringend appèl te doen.

En als de broeders meenden **zó niet te kunnen vergaderen**, waarom de synode niet een tijd verdaagd (dat is echt niet zo'n ramp) om de kerken van Noord-Holland gelegenheid te geven zich op het appèl te beraden.

Neen, **eerst** werden de kerken buitengesloten, **daarna** kwam een appèl.

In dit appèl werden dure woorden gesproken o.a. „**wij hebben u niet losgelaten. Wilden wij voort op de weg die Christus met zijn kerken in dit land is gegaan, dan moesten wij uw credentie-brief wel weigeren...**”.

Het opschrift van de brief luidde: geliefde broeders.

Je vraagt je af, waarom het appèl naar voren geschoven wordt.

Kruipt misschien het bloed waar het niet gaan kan?

Ik wil een poging doen dit positief te waarderen; mocht blijken dat ik mij heb vergist dan volgt geen debat om het gelijk.

Daarbij breng ik in rekening dat dr Trimp eveneens zegt dat hij ons niet het kaf onder 't vrijgemaakte koren wil noemen; dit beeld laat hij voor rekening van de heer Valkenburg, voor hem ligt het ernstiger, want als het een kwestie van kaf en koren was zou men blij moeten zijn dat men van ons af was.

We zijn blij dat dr T. niet blij is van ons af te zijn, maar nu duide hij het mij niet euvel dat ik een heleboel termen, die in het conflict tegen ons gebruikt zijn, niet meer kan plaatsen.

Met die puzzel zit ik al een tijd.

Laten we nog eens naar het appèl op de kerken in Noord-Holland zien.

Daarin staat te lezen dat men ons moest loslaten omdat de kerken met Christus voortwilden.

Toch luidt de aanhef van de brief: geliefde broeders.

Hoe kan men nu **geliefde broeders om Christus wil loslaten.**

Geliefde broeders neem je in Christus aan! Wanneer in de christelijke kerk tot buitensluitende handelingen moet worden overgegaan dan geldt toch het woord „hij zij u als de heiden en tollenaar”.

Er zou meer te noemen zijn.

Mag ik hieruit afleiden dat de bedoelingen in dit spreken bij ons niet goed zijn overgekomen.

Het wil mij voorkomen dat dr Trimp oog voor deze dingen heeft, want hij is de man die meende tegenover ons te moeten oorkomen voor handhaving van de belijdenis-inhouden en hij toonde zich beducht voor inflatie van de waarheid.

Wanneer nu kerkelijke vergaderingen uitdrukkingen gebruiken, die een totale en radicale evangelische tegenstelling aanduiden

en anderzijds termen die de tegenstelling relativeren, dreigt er m.i. een niet ongevaarlijke nivellering van de waarheid.

Hoe zou b.v. Prof. Trimp de uitdrukking **geliefde broeders** confessioneel willen duiden t.a.v. mensen die om Christus' wil moeten worden losgelaten en daarom worden heengezonden.

Het is, dacht ik, een goede vrijgemaakte traditie kerkelijke vergaderingen te houden aan de ernst van geveldde oordelen en uitspraken, want het gaat niet om een spelletje schaak, maar de aan de kerk gegeven volmacht om te binden en te ontbinden is in geding.

God geve dat het mogelijk is in verontrusting en verdriet over en weer wat puin te ruimen.

Amstelveen.

H. J. van der Kwast

Evangelische boodschap of politieke beslissing

Al te lichtvaardig wordt in de kerken heengeleefd over het fatale besluit van het Centrale Comité van de Wereldraad om de met geweld opererende z.g. „antirassistische bevrijdingsbewegingen” finantiëel te steunen.

Dat deze steun verleend wordt met de mededeling dat ze uitsluitend bestemd mag worden voor humanitaire doeleinden is daarbij van secundaire of nog geringere betekenis.

Het gaat immers hierom dat de kerken, zonder zich te realiseren door welke ideeën, beginselen, ideologieën ze beheerst worden, **gewelddadige** acties steunen. Acties die, zoals ieder bekend kan zijn, achter het masker van antirassisme soms puur kommunistisch zijn en een onderdeel vormen van een wijd vertakt streven om tot een wereldrevolutie te komen.

Ik heb indertijd in dit blad onweersprekelijke bewijzen daarvan gegeven.

Er zijn bovendien gesteunde acties die voor de meest beestachtige mishandelingen niet terugdeinzen.

Door dit besluit te nemen heeft de Wereldraad en hebben de kerken die hem daarin volgen principieel gekozen voor het gebruik maken van geweld bij het streven naar maatschappelijke, sociale en politieke veranderingen. En dan naar zulke die tenderen naar totalitaire structuren.

Bovendien, en dat is misschien nog erger: zij hebben een politieke keuze op de markt gebracht als evangelische boodschap.

De synode van de (synodaal) Geref. Kerken nam ten aanzien van deze zaak een belangrijk en bezonnen besluit.

Zij heeft in de eerste plaats in duidelijke bewoordingen alle discriminatie op grond van ras of huidskleur afgewezen. Maar zij maakte daarbij ernstig bezwaar tegen de **wijze** waarop de Wereldraad het Ecumenical Programme to combat Racism (het oecumenisch program ter bestrijding van rassisme) wilde uitvoeren.

Ik zal de hoofdzaak van wat zij daarover uitsprak letterlijk citeren:

„Zij (de synode nl.) betwijfelt of de keuze van middelen in het „Programme” alleszins geëigend is om de doelstellingen die de Wereldraad van Kerken in dezen voor ogen staan, tot een gelukkig einde te brengen.

„Bovendien plaatst dit „Programme” bij de huidige uitkeringen uit zijn fonds de kerken voor de vraag of zij in het algemeen enige verantwoordelijkheid kunnen dragen voor politieke doelstellingen en methoden van bewegingen die door dit fonds gesteund worden.

„Het is onduidelijk waarom bij de schenkingen uit het fonds is afgezien van de gebruikelijke regel dat inzicht wordt gegeven in de besteding van de ontvangen gelden.

„Zij geeft de voorkeur aan kerkelijke ondersteuning van die bewegingen en instellingen die langs een niet-gewelddadige weg tot opheffing van politieke en sociale rechtsongelijkheid en ontrechting”.

Aan onze abonnees

Voor de abonnees die hun abonnementsgeld nog niet hebben betaald over de jaargang die per 1 april j.l. is ingegaan, sluiten wij een giro-stortingsbiljet bij, met het vriendelijk verzoek per omgaand te willen betalen.

De abonnees die in twee gedeelten plegen te betalen, verzoeken wij ook dit in de loop van deze maand te willen doen door storting op de girorekening nr. 44 83 67 van de Geref. Persvereniging „Opbouw” te Utrecht.

Men merkt het: deze besluiten zijn bezonnen. En ze proberen de wagen in het goede spoor te brengen.

Ze vragen met name aandacht voor drie dingen:

1e. Welke politieke doelstellingen jagen die z.g. „bevrijdingsbewegingen” na en welke methoden wenden zij aan bij de pogingen om die doelstellingen te realiseren?

2e. Waarom wordt er geen inzicht gegeven in de manier waarop de geschonken gelden worden aangewend? Men merkt: men vraagt geen controle maar spreekt alleen van een vrijwillig gegeven inzicht in de besteding ervan.

3e. Men wil de bewegingen welke zich tegen het rassisme keren metterdaad blijven ondersteunen maar alleen die welke daarbij geen geweld gebruiken.

Deze besluiten hebben in de synodale kerken bij (hoe?) velen grote ontstemming, ja zelfs woede, gewekt.

Het begon met een ingezonden stuk van een aantal dominees in Trouw.

Dezen vertelden daarin dat ze „geschokt en met schaamte” hadden kennis genomen van de weigering van hun synode om een bijdrage te geven aan het Wereldraadfonds ter bestrijding van het rassisme. Voor ons, zo gingen ze verder, „betekent dat dat de kerk waartoe wij behoren geweigerd heeft een publiek teken te geven van solidariteit met de verdrukten en de gediscrimineerden, en niet mee wil werken aan de herverdeling van de macht ten gunste van de machtelozen. In dit besluit van onze synode horen wij niet de stem van het evangelie en herkennen wij ons zelf niet. We verwachten dat onze kerk op haar besluit zal terugkomen.”

Een dergelijke uitspraak is niet mis.

Ze betekent dat de kerk in haar eigenlijke opdracht heeft gefaald.

En je vraagt je af — met de tekst van de synodebesluiten voor ogen — hoe men zo iets durft beweren.

Ook een honderdtal theologen van de V.U. en „Kampen” hebben zich laten horen over deze kwestie.

En evenals de pas genoemde dominees voelden ook zij zich „diep beschaamd” over wat hun synode presteerde.

Ook zij zijn van oordeel dat deze „een stuk solidariteit met de vertrapten en verdrukten van deze aarde heeft afgewezen.” En dat hun kerk in deze „te weinig geluisterd heeft naar het evangelie van Jezus Christus.”

En ook zij verzochten de synode op haar besluit terug te komen.¹⁾

Ik was van plan om in verband met het optreden van deze dominees en theologen en

¹⁾ Het is een merkwaardig verschijnsel dat ten aanzien van allerlei kwesties steeds weer groepen theologen en dominees behoefte gevoelen zich publiek te uiten. Is dat een uiting van een onuitroeibaar clericalisme? Of een openbaring van het besef godsdienst-specialisten te zijn? We hebben daarin in ieder geval niet met kerkelijke reacties te doen.

dat van de Wereldraad waarover ik verleden week schreef er op te wijzen dat we daarin te doen hebben met een typische verpolitiseren van de boodschap der kerk, een principiële misverstaan van het radikaal religieuze karakter van het Evangelie.

Terwijl ik daarmee bezig was kwam mij „bij geval” een essay onder ogen van drs H. van Praag, de bijzonder knappe filosoof, godsdiensthistoricus, psycholoog enz., waarin deze zich bezig houdt met de antirassistische activiteiten van de Wereldraad. Drs Van Praag, hij is een Jood, kent het Oude en Nieuwe Testament door en door.

Het leek me de moeite waard om Van Praags beschouwingen hier door te geven.

Een outsider kan de mensen soms beter aan het denken zetten dan een insider.

Van Praag is van oordeel dat de Wereldraad van Kerken zich meer en meer beweegt in een atmosfeer die sterk politiek geladen is. „Steun aan revolutionaire bewegingen in Afrika en Azië wordt steeds meer als normaal ervaren.” Maar, zo gaat hij verder, men vergist zich ernstig „als men meent, dat deze politieke keuze identiek is met radikaal bijbels denken.”

Van Praag wijst er op dat politiek denken en handelen in beginsel nooit gelijkwaardig zijn aan het heilshistorisch denken en handelen in de Schrift. Met dit politiek denken en handelen doelt Van Praag op dat denken en handelen zoals dat in concreto in de wereld voorkomt. Politiek, zo zegt hij, is in de meeste gevallen een zaak van opportuniteit, waarbij schuld en onoprechtheid aan beide kanten voorkomen... Daarom moeten de kerken „zeer voorzichtig zijn zich met één partij te identificeren, dat heeft haar in het verleden juist verdacht gemaakt.

Nadat de westerse kerken lange tijd de politiek der blanken hebben gezegend ten koste van de gekleurde volken, heeft men nu de neiging in de omgekeerde fout te vervallen.”

En dat geschiedt nu onmiskenbaar door de Wereldraad.

Als Eugene Carson Blake, de vorige secretaris-generaal van de Wereldraad „Nixon beschuldigt de dijken in Noord-Vietnam te laten vernietigen, dan lopen we gevaar de Wereldraad te verpolitiseren, zoals dit nu ook met de Olympische Spelen het geval is.”

Laat de lezer hem goed verstaan, Van Praag laat direct op deze woorden volgen: „als de

Amerikanen opzettelijk de dijken bombarderen — wat ik nog niet bewezen acht — dan zou dat een monsterachtige daad zijn, die ieders diepe afkeuring verdient.”

Maar, zo gaat hij verder, „even schandelijk is echter de bewezen massamoord op de Bantoes in Oeroendi, de vervolging van de christennegers in Libië, de uitroeiing van de communisten in Soedan, waarover de Wereldraad nauwelijks of niet gerept heeft. En nu zwijg ik nog maar over het antisemitisme in de Arabische landen, waartegen Blake altijd geweigerd heeft te protesteren om de positie van de christenen in die landen niet in gevaar te brengen!”

Radicaal-christelijk handelen betekent volgens Van Praag evenwel vóór alles gedachtig te zijn aan de bijbelse vermaning dat we niet mogen meten met twee maten. „Eén efa moet in uw huis zijn.”

„Het is goed dat de kerken waarschuwen tegen discriminatie van negers, maar dan ook tegen discriminatie van Aziaten in Oeganda, van Joden in Aziatische landen, Tibetanen in China, van moslims in India, van de Tsjechen door de Russen, de Koerden door de Perzen enz., enz.”

Van Praag komt tot deze conclusie:

„Pas als de Wereldraad het probleem (nl. van de discriminatie) weer in de totaliteit stelt, als een op vele plaatsen voorkomende ondeugd, zal ze in staat zijn dwars door iedere politieke en culturele situatie heen, het radicale woord van bevrijding en vernieuwing te spreken. Deze radicaliteit wordt echter niet geboren uit kwaadheid jegens bepaalde groepen of volkeren, maar uit de solidariteit met de naaste, met wie we samen onder Gods oordeel staan.”

Nog één opmerking van drs Van Praag wil ik doorgeven.

„Dat de meeste kerken zich ten slotte uitgesproken hebben tegen het nationaal-socialisme — zo schrijft hij — is het gevolg van het feit, dat het hier in wezen niet om een politieke beweging, maar om een tegen-religie ging, die als totalitair systeem ook een politiek aspect had.”

Ik meen dat dit juist is.

En ik wijs er op dat het Leninistisch Marxisme niet minder dan het nazisme een tegen-religie is.

KAMPEN

C. VEENHOF

HIER, WAAR UW HEILIGE MUREN STAAN

Zakelijke contacten hebben ertoe geleid dat ik de laatste jaren een aantal reizen naar Israël heb gemaakt. In toenemende mate beschouwde ik het daarbij als een voorrecht dat deze reizen niet toeristisch waren. Zodoende was er juist volop de gelegenheid met de bevolking in aanraking en gesprekken te komen.

Om mijn vrouw, kinderen en vrienden iets te laten zien van dit land heb ik met amateuristische hand nogal wat dia's gemaakt (soms zelfs op verzoek), zodat in de loop der jaren enkele serie's zijn ontstaan.

Nu is op grond van de reacties van hen die de plaatjes en de toelichting over zich heen lieten gaan, de voorzichtige gedachte naar boven gekomen, dat het misschien

jammer is dat zo'n kleine, 300 dia's in de kast liggen, terwijl er mogelijk genoeg mensen zijn die ze best eens willen zien.

Zoudt U dus op een gemeentevergadering of een andere bijeenkomst iets van Israël willen zien en horen, dan ben ik van harte bereid zo mogelijk te komen. De hoeveelheid dia's en stof is natuurlijk te groot voor één avond en daarom lijkt het me het beste dat U een keus maakt uit een der serie's.

Dat zijn:

- Jeruzalem (alleen de oude stad met de historische plaatsen) en de Olijfberg.
- Tel Aviv, Jaffa, Haifa, Nazareth, Kana, Tiberias, Noord-Galilea, Jordaan, Jeruzalem (nieuwe stad),

Jericho en noordzijde Dode Zee.

- Bethlehem, Judea, Hebron, Bersheba, Dode Zee (omgeving vermoedelijk Sodom en Enghedi), Eliath en de Negev-woestijn.

Mijn eigen projector en scherm zijn niet geschikt voor grote zalen en daarom vermeld ik er even bij, dat de dia's zijn gerangschikt in magazijnen van het Leitz-systeem.

Belt U me dus gerust op (liefst 's avonds) voor een afspraak. Aan het komen zijn alleen de benzinekosten voor de rit verbonden, verder wil ik er absoluut niets voor hebben. Wilt U evenwel toch iets doen, dan is dat geld van harte welkom voor het pijporgel, dat onze gemeente zo graag wil hebben, omdat ons elektronisch pielement bezig is de geest te geven. Maar U moet goed weten, dat dit niet verplicht is.

Mijn adres:

H. J. Janssens, Sebastiaan van Noyestraat 36, Eindhoven. Tel. 040-436635.

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

GESPREK

met een zelfmoordenaar

Zo Dries, lig ja daar nu alleen? Neem me niet kwalijk als ik stoor, maar ik moest nog even met je komen praten.

Dat is toch zo gek niet? We kennen elkaar toch al wat jaartjes?

Nee, dat is niet waar. We kenden elkaar wat oppervlakkig, maar ik heb veel aan je gedacht, de laatste tijd. Toen ik hoorde dat je weer ziek was moest ik steeds aan je denken. En ik weet zeker, dat je ook wel eens aan mij dacht.

Zo, dat meende ik ook. En daarom kwam ik nog maar even langs. Je moet weten, dat ik de laatste weken steeds van plan was je op te zoeken. Dat is er niet van gekomen. En dat spijt me zo.

Daar heb je gelijk aan. Onze meeste goede daden blijven in het voornemen steken. En er zijn altijd wel verontschuldigen te vinden...

O, jij ook? Nou, dan zijn we een beetje quitte.

Waarover ik je had willen spreken? O, natuurlijk over je moeilijkheden. Niemand zegt, dat ik je had kunnen helpen, maar ook zegt niemand, dat ik het niet mocht proberen.

Ja, daar stond je alleen voor. Dat is waar. Staan we hier niet allemaal alleen?

Nee, dat moet je niet zeggen, Dries. Als we helemaal alleen denken te staan in onze moeilijkheden, dan staat de Heiland naast ons.

Dat moet je nu niet zeggen, Dries. Je weet beter. We hebben vanmorgen met ons allen gezongen: Maar de Heer zal uitkomst geven. De predikant zei, dat jij die psalm altijd zo graag zong. En daarom zongen wij het vers — terwille

van jou eigenlijk. Omdat jouw mond nu voor-gesloten is. Maar wat was ik blij, dat ik de dominé dit hoorde zeggen! Ik dacht: vanavond ga ik nog even naar Dries.

—o—

Kom, zeg nou geen harde dingen meer. Je meent het toch niet. Je hebt Gods lof gezongen, je leven lang. Toen het water zich boven je hoofd sloot, toen al Gods golven over je heen gingen, bleef God genadig. En toen het nacht werd bleef zijn lied bij je.

Dat is geen woordenspel — dat is je eigen geloofsbelijdenis. Je hebt met je hart geloofd — en dat maakte je rechtvaardig voor God. Maar je hebt met je mond gezongen — en dat maakte je zalig. Die geloofsbelijdenis neem je mee tot over het graf. Die staat daarboven ingeboekt!

Moeten we daar nog over praten, Dries? Dat is nu toch voorbij?

Nee, dat is het belangrijkste niet. Je was ziek en zieke mensen doen wel eens rare dingen.

Nee, dat weet je heel goed — je was ziek. Ziek van denken, ziek van hart. Maar de Bijbel heeft je nooit verteld, dat zo iets een scheiding brengt tussen Christus en ons. Niets kan ons scheiden van zijn liefde, zegt de Bijbel: geen honger, geen vervolging, geen eenzaamheid, geen ziekte, geen tijdelijke verstandsverbijstering.

De mensen van de Veluwe zeggen wel meer. Maar het is niet alles waar, wat ze zeggen.

Op dit punt weet je, dat je de mensen niet moet geloven. Je moest eens wat meer naar de Heiland luisteren en wat minder naar godsdienstige mensen. De Heiland heeft je lief en zal je verdedigen voor onze Vader. Maar de mensen die nu kwaad van je levens-einde spreken — zijn dezelfde mensen, die je in de steek lieten.

Eenzaamheid? Ik weet het niet. Die eenzaamheid, die jij hebt gehad, moet wel heel erg zijn geweest. Daar kan ik niet over meepraten. Maar de Heiland wel. Er is geen lijden ter wereld, of Hij heeft er weet van. Hij was op de hoogte van ziekten en voelde Zich zelfs eenmaal van God verlaten! Hij is dan ook barmhartig en heeft medelijden met onze zwakheden.

Jazeker, dat staat in de Bijbel!

Er is maar één zonde onvergeeflijk — maar dat is niet de jouwe.

Zet dat uit je hoofd en uit je hart, beste man. Denk eens wat meer aan Gods genade voor verloren zondaren.

Het zat in je familie, dat heb ik wel eens gehoord, ja. Je moeder en je grootvader en verder terug, is het niet? En aan je ogen zagen ze, dat jij misschien ook wel eens...

Nee, dat is geen voorbeschikking! Wat dacht je nou: dat God iemand zo maar aan de Satan overlevert? E enkind, dat in Zijn naam is gedoopt? Nee jongen, je staat in Zijn handpalmen begraven en niemand kan je uit zijn hand rukken.

Gelukkig niet waar! Het is de wil van onze Vader niet, dat er iemand verloren gaat. God heeft er geen vreugde aan, dat wij ondergaan — maar daaraan, dat we ons bekeren en leven!

O nee, was jij niet bekeerd? Vertel me geen onzin. Je hebt je leven lang bekend gestaan als een Godvrezend man, als een nederig mens, als een vriendelijke kerel, graag vergevend, hulpvaardig en trouw; je bezat al die eigenschappen, die we zo graag in christenen zien.

Wat, brengen onze goede werken ons niet in de hemel? Maar dat zei ik ook niet. Ik zei enkel, dat ik verscheidene vruchten van de Geest aan jou heb gezien; dan moet jij niet zeggen, dat het tussen jou en God niet goed zou zitten.

Bekeerde mensen? Beste broeder, je moet altijd uitkijken met mensen, die eenmaal bekeerd zijn. Jij en ik zijn mensen, die ons elke dag hebben te bekeren.

Nee, goede werken brengen ons niet verder. Maar zonder die goede werken zou ik van jouw bekering niets geloven. Nu weet je zeker, dat je door een waar geloof in Christus bent ingelijfd. Je bent als het ware een rib uit Zijn lichaam!

Sterke taal? Ja, dat zegt de catechismus en die had het weer uit de Bijbel.

Simson dan? Die bracht ook goede vruchten voort. En zo'n brave jongen was hij toch niet. Want ook hij bepaalde het eind van zijn leven zelf. Toch wordt hij met ere genoemd.

Judas inderdaad, die heeft het er slechter afgebracht. Maar als hij verloren ging, dan was dat niet vanwege zijn eigenmachtig einde maar om zijn verraad, dacht je niet?

Stap daar van af, Dries. Dat is nu voorbij. Niemand heeft het recht, zelf zijn levens-einde te bepalen; maar geen gezond mens zou dat doen. En als jij het toch deed, dan was je op dat ogenblik niet toerekeningsvatbaar voor die daad. Geen rechter ter wereld zou je er voor straffen. Dacht je niet dat God barmhartiger is dan aardse rechters?

O zo, daar wou ik je hebben. Barmhartig is de Heere en groot van genade. Hij twist niet altijd en blijft niet boos. Hij doet onze zonden van ons weg, ver weg.

Ja, dat staat ook in de psalmen.

—o—

Zo is dat, beste broeder. Je smachtte naar de levende God, die je zou verlossen van dit rotte leven. En je wilde zo graag in zijn voorhoven verschijnen.

Nee, Hij had je nog niet geroepen. Je kwam ongevraagd — dat is zo.

Zeker, dat was niet goed. Maar je smachtte naar de God der genade om Zijn lof te mogen zingen; niet langer gestoord door je zorgen, je ziekte, je eenzaamheid.

Dáár deed je geen kwaad aan — alleen dat je je beurt niet afwachtte was verkeerd. Maar je was de eerste niet. Denk eens aan Esther, die ongevraagd voor de Perzische koning verscheen. Het had haar dood kunnen zijn. Maar de koning gaf haar genade.

Nee, over de motieven van Esther hoeven we het niet te hebben. Ze wist, dat de doodstraf stond op ongeroepen bij de koning binnenkomen. Maar ze waagde het, op genade of ongenade. Want een heidens koning kon ook genadig zijn — en zou de Heere daar beneden blijven?

Zie je wel hoe veel beter het er met jou voorstaat? Esther stond alleen, voor een grillig despoot. Maar jij komt met de Heiland als advocaat naast je voor de Vader, wiens barmhartigheid niemand kan afwijzen die in nood tot Hem vlucht.

Juist Dries. Houd dat goed vast. Niets kan er nu nog tussen jou en Hem komen. En hoop nu maar op God — op de God van het leven. Hij is je altijd genadig geweest in Christus. Je zult Hem nog lang loven. Ik hoop straks je stem te herkennen in het koor.

Dank je, Dries. En nu ga ik. Tot ziens in het nieuwe Jerusalem en wél te rusten zo lang.

H. E. S. WOLDRING
AMSTERDAM

In de Spui-kerk

Vorige week schreef ik over de kerkdienst, die voor de gemeente in onze tijd even onmisbaar is als vroeger. Het lijkt me zeer gewenst, dat gemeentelieden bijbelkringen of gespreksgroepen vormen om hetzij over bepaalde bijbelgedeelten, hetzij over specifieke problemen door te spreken. Wat de kerkdienst betreft ben ik van mening, dat we er erg weinig van maken. 't Kan veel mooier.

■ Kerkdienst uit de tijd?

De kerkdienst is niet uit de tijd. Integendeel. Zij moet midden in haar tijd staan. Dan heeft zij de mensen iets te zeggen.

't Is helaas zo, dat in veel kerken er van de kerkdienst niets gemaakt wordt, zodat zij een wereldvreemde indruk maakt. Het komt ook voor, dat predikanten uitsluitend of bijna uitsluitend over politieke en maatschappelijke toestanden spreken en met de gemeentelieden in een dialoog willen treden. Deze kerken lopen leeg. Waar geen verkondiging meer is, waar niets meer gehaald kan worden, blijven de mensen weg. Zij blijven thuis of zoeken het ergens anders.

Het is ook niet waar, dat een goede kerkdienst de jeugd niet aanspreekt. Integendeel. Maar wat is een goede kerkdienst?

Om deze vraag te beantwoorden, wil ik vooral aandacht besteden aan één artikel uit het vorige week reeds genoemde boek „Wat vindt u van de kerkdienst?” Dit artikel is geschreven door de christelijke gereformeerde ds R. J. van Pagée.

Voor deze keuze bestaat een reden.

Niet omdat hij chr. gereformeerd is. Ook niet omdat hij hoofdlegerpredikant is, maar om het volgende.

■ Kruisvaarders in Amsterdam

Een komitee bestaande uit leden van verschillende kerken, organiseert in Amsterdam elke zondagavond „diensten met belangstellenden”.

Elke zondag worden in het hartje van Amsterdam, in de lutherse kerk op het Spui, deze diensten gehouden. Reeds meer dan negen jaar bestaan deze diensten, die onder leiding staan van ds Van Pagée, terwijl Piet van Egmond het orgel bespeelt.

Elke zondag worden deze diensten door meer dan duizend, vaak door twaalf- à dertien honderd mensen bezocht. Bejaarden en hippies, werkende jeugd en studenten, Jezus-people en andere vrije vogels treft men er aan.

Welke kost krijgt men hier voorgeschoteld? Populaire praatjes of zo?

Ho maar!

Een preek van een half uur. Hoewel afgestemd op buitenkerkelijken en randkerkelijken, is de preek oergereformeerd en bepaald niet altijd gemakkelijk. Mooie liederen, psalmen, gezangen en andere, worden op een stencil bij de ingang uitgedeeld. En natuurlijk een voortreffelijk orgelspel. Na het gebed en na de preek speelt Piet van Egmond zacht een improvisatie. Het geeft ieder de gelegenheid na te denken en te mediteren. Dit kennen wij in de meeste kerkdiensten helaas niet. Het is voor een evenwichtige geloofsbeleving tijdens de dienst goed, dat er gelegenheid is tot meditatie. Ook is het voor velen van grote betekenis, dat ds Van Pagée aan het eind van het gebed zwijgt, zodat iedereen dan enkele minuten de gelegenheid heeft voor persoonlijk gebed en dat het gebed met het „Onze Vader” wordt besloten. Soms worden de diensten in de Spuikerkerk opgeluisterd door een koor.

Spreekt de kerkdienst niet meer aan?

Onzin! Goede kerkdiensten worden druk bezocht. Het is opvallend dat bepaalde diensten in Amsterdam altijd goed bezocht worden en mensen trekken. Het is zelfs zo, dat er mensen uit andere wijken en van buiten de stad naar deze diensten komen, omdat zij daar behoefte aan hebben. Zij komen in hun wijkkerk niet aan hun trekken. Zij krijgen er niet wat zij menen te mogen verwachten.

Dát is het probleem: er is grote behoefte aan goede kerkdiensten. Ik bedoel dus niet alleen een goede preek. Het gaat om de hele dienst. Een goed overwogen indeling van zingen, spreken, bidden, zwijgen, orgelspel en meditatie is van het grootste belang.

De organist vervult in een samenkomst van de gemeente een geheel eigen dienst. Hij is er niet alleen om te begeleiden met een voorspelletje en een naspelletje.

Waar tijd gemaakt wordt voor orgelspel en koor- of solozang en waar de musici zich met zorg van hun taak kwijten, blijkt dit alles een zeer belangrijke invloed te hebben op het geloofsleven en -beleving van veel kerkgangers.

■ Vier voorwaarden

In het boek „Wat vindt u van de kerkdienst” schrijft ds R. J. van Pagée, die in het hartje van Amsterdam met man en macht werkt aan de verkondiging van het evangelie en die elke zondag een volle kerk heeft, over vier voorwaarden van de kerkdienst:

■ De preek mag niet vervelend zijn

De kerkdiensten zijn hierom berucht. Dit komt o.a. omdat de ouders hun kinderen veel te jong meenemen naar de kerkdienst. Zij krijgen de nodige opstoppers, omdat zij zitten te draaien en pepermuntjes om de tijd door te komen. Velen zijn opgegroeid met de ervaring dat een kerkdienst vervelend en saai is.

Men moet dit volgens ds Van Pagée niet de dominees verwijten, maar de ouders!

Wat eenmaal een slechte naam heeft, raakt die moeilijk weer kwijt.

Ook veel ouderen blijken de kerkdiensten saai en vervelend te vinden.

De kerkslaap is een regelmatig voorkomend verschijnsel.

Het is een riskante zaak om over de kerkdienst te schrijven. Het zijn alleen de predikanten, die weten hoe zwaar het wekelijkse gevecht is om de verkondiging van de Woord van God voor te bereiden. De oordelen over de predikanten zijn niet zelden onbarmhartig hard. Wij houden hier ten volle rekening mee, maar deze zaken zijn van dermate groot belang voor het leven en eeuwige leven van de mensen, dat van predikanten en organisten en anderen die bij de kerkdienst ingeschakeld kunnen worden, veel gevraagd moet worden.

Ds Van Pagée stelt voor om voor kinderen bijv. kindernevendiensten te houden om daarin concreet vorm te geven aan de woorden van Jezus: „Laat de kinderen tot Mij komen en verhinder hen niet.”

Wat de ouderen betreft stelt hij de vraag: hoe kunnen de predikanten voorkomen dat zij de mensen vervelen met de meest interessante boodschap aller tijden?

Er zijn mensen, die zeggen dat de kerkdienst het verloren heeft van de t.v. De t.v. moet echter hele avonden vullen en in veel gevallen de bestaande vervelling bij kijkers kompeseren. Uit de t.v.-reklame en veel programma's blijkt, dat de mens amper meer serieus genomen wordt. Mensen die dit doorzien, ergeren zich aan veel t.v.-programma's en zetten het toestel af.

De moderne mens wordt in de kerkdienst ten volle serieus genomen. Het is tenminst de opzet van de

dienst, dat dit gebeurt. De mens wordt nl. tot een reactie gedwongen. Of hij nu tegen de verkondiging aan schopt of het aanvaardt, hij wordt serieus genomen.

Hier moet bij gezegd worden, dat de predikant zich hier ten volle van bewust moet zijn. Het is ook voor de predikant een uitdaging om dit in zijn woorden te laten merken.

■ Het eigene van de kerkdienst

Dat is de boodschap die de kerk voor de gelovigen en voor de wereld heeft. Als buitenkerkelijken en randkerkelijken deze boodschap niet duidelijk verkondigd horen, voelen zij zich genomen. En terecht!

„Moderne” preken over allerlei politieke, maatschappelijke en economische toestanden wekken niet alleen argwaan, maar de radio- en t.v.-commentaren zijn op dit terrein meestal beter. Daarvoor hoeft men niet naar de kerk.

Hiermee is natuurlijk niet gezegd, dat de prediking geen politieke implicaties heeft. Integendeel. Een goede verkondiging heeft een duidelijke relatie naar het maatschappelijke en politieke leven. De kerkdienst is echter geen politieke partijbijeenkomst. Haar bedoeling reikt veel verder en in de prediking worden de achtergronden van het wereldgebeuren dieper gepeild.

■ Gesprek na de dienst

In het bovenstaande werd gezegd, dat de dominee de mensen in de verkondiging helemaal serieus moet nemen. Hij moet zich niet in algemene en vroom klinkende kreten te buiten gaan. Hij zal in dat geval niet meer dan een zwak knaleffekt bereiken, omdat hij dan met lege hulzen schiet.

Hij moet zijn woorden zorgvuldig kiezen om de mensen aan te kunnen spreken. Hij moet bij de mensen niets los maken.

Na afloop van de diensten in de Amsterdamse Spuikerkerk, zijn belangstellenden welkom in een nabij gelegen centrum om koffie te drinken. Men kan met de predikant, met leden van het organiserend komitee of met anderen spreken.

Op deze wijze wordt aan de kerkdienst een nazorg toegevoegd, die elke zondagavond weer in een behoefte blijkt te voorzien.

De gelegenheid om direkt na de dienst in een lokaal van de kerk te kunnen koffie drinken en met elkaar te kunnen praten, is voor velen een uitkomst. Er wordt een stuk gemeenschapsleven mee opgebouwd waar veel kerken toch al niet rijk aan zijn.

■ Anoniem, maar niet voor God

Vooral in grote kerken zijn mensen — niet alleen kamerbewoners — die zich als vreemden voelen. In deze kerken wordt in plaats van een gemeenschapsbeleving, anonimiteit gekweekt. Koffie drinken na de dienst kan dan erg belangrijk zijn.

Anderzijds moeten niet-kerkleden, buitenkerkelijken en randkerkelijken, die een kerkdienst bezoeken anoniem kunnen blijven. Als zij geen behoefte hebben aan nader contact, moeten zij niet door opdringerigheid van kerkmensen gehinderd worden.

De kerk moet klaar staan om de mensen te helpen. Niet opdringerig, maar uitnodigend.

De kerk, ons aller moeder, heeft verdriet wanneer mensen haar verlaten. Maar zij laat geen verwijten horen.

Zij blijft klaar staan om de mensen te helpen.

Om met Geerten Gossaert te spreken: zij heeft de lampen aan, de poort geopend en de slotbrug neer. Staan die kerkdeuren dan niet open? Jawel, maar de drempel blijkt voor buitenstaanders vaak te hoog en voor kerkmensen die weg blijven of minder komen te laag te zijn.

In hoeverre ligt dit aan ons?

Het evangelie is het geloven waard, maar ons gedrag en onze inrichting van de kerkdienst maakt dit zo vaak ongelooftwaardig.

't Kan veel beter.

't Kan veel mooier.

In het bovenstaande heb ik het een en ander ontleend aan de door ds Van Pagée geleide diensten in de Spuikerkerk en aan wat door hem hierover geschreven werd. Hij eindigt zijn artikel als volgt:

„Rondom de kerkdienst moet men behalve alle menselijke factoren ook de onzichtbare factor niet vergeten, dat de belofte van de H. Geest rust op de verkondiging van Gods Woord (...)

Welnu, de christenheid kan naar mijn inzicht niet beter doen, dan naast een nationaal en internationaal georganiseerde hulpverlening... kerkdiensten aan te bieden waarin met alle wijsheid en kracht waarover we de beschikking hebben gekregen, getracht wordt minimaal aan de vier genoemde voorwaarden te voldoen.”

Boekbespreking

Dr K. Schilder, **De Openbaring van Johannes en het sociale leven**, 4e dr. (anastatische herdruk, ingeleid door Ds W. G. de Vries), uitg. Ton Boland, Amsterdam 1972.

Het verzoek van de redactie om een recensie over bovenstaand werk van wijlen Prof. Dr K. Schilder kwam mij gelegen als „vakantie-bezigheid”. Voor meer dan dat had ik geen gelegenheid.

Het is een vakantie-genóegen geworden, laten we dat voorop stellen. Als je mogelijkheden door gezinsomstandigheden begrensd zijn, ervaar je het als een welkome kulturele aanvulling, om aan de hand van zo'n merkwaardig genie als „K.S.” zonder enige twijfel was, nog weer eens te gast te gaan bij zulke wereldvormers als Nietzsche en Overbeck (hfdst. 6, Zarathustra en de vrijwillige bedelaar), Karl Marx (doorlopend), Goethe (hfdst. 14) en een aantal anderen die je min of meer vaag kent uit de geschiedenis van de wijsbegeerte, van de exegeese, en van het sociale leven en de sociologie.

Wat getuigt ook dit boek van Schilder van een adembenemende belezenheid! Het is bekend, dat óók „sociale werkers en sociologen” (zoals de auteur het zelf herhaaldelijk samenvat) „hun” wereld nauwelijks herkennen, als Schilder erover schrijft. De klacht is algemeen, dat K.S. als wereldvreemd theoloog niet zoveel bruikbaar te bieden had aan „wetenschappers” op hun vakgebied. En inderdaad: overall is de theoloog aan het woord. Schilder heeft heel wat uit de kast getrokken van en over socialisme, sociologie enz. Maar de vakman zal zich waarschijnlijk over zijn keus, en over zijn wijze van beoordeling van deze werken verbazen.

Hier blijken toch wel pijnlijk de nadelen van de totaal geïsoleerde positie, die „Kampen” nu eenmaal had en heeft. In Schilders tijd kwam van „teamwork” aan universiteiten weliswaar nog minder terecht dan de laatste jaren, maar als Schilder in een universitaire leefwereld was blijven verkeren (zoals hij b.v. gekend heeft in de paar jaar voor zijn promotie, in Duitsland), zou hij ongetwijfeld doelgerichter en meer ter zake te werk zijn gegaan in zijn oriëntering op sociaal en sociologisch gebied. Hij zou zich ongetwijfeld hebben laten voorlichten. Dat blijkt aan zijn vriendelijkheid en bescheidenheid tegenover „vakgenoten” op theologisch gebied. Wat weet deze man, die met zoveel

theologen heftige ruzie zou gaan krijgen bij de eerste en de tweede druk (1924/25) hartelijk alle eer voor zijn exegetische uitgangspunten aan collega's te geven: Greijdanus, De Moor, Hepp enz. Hij verklaart, dat hij „ten opzichte van de exegeese van dit geschriftje (!) zich aansluit bij de opvatting, die ten aanzien van het laatste Bijbelboek in de jongste tijd onder de Gereformeerden meer en meer ingang vond”, en dan geeft hij zijn lijstje met namen. Overigens geeft hij dan tevens een boek, dat bewijst, dat hij met die exegetische uitgangspunten heel wat meer wist uit te richten dan de hooggeachte „uitvinders” ervan! We kregen trouwens de indruk, dat Schilder zich voornamelijk exegetisch oriënteerde op Th. Zahn, vooral op diens „Inleiding tot het N.T.”, vertaald uitgegeven in Utrecht.

Wie zich op een speciaal vakgebied door K.S. verlaten voelt en dan moppert, dat deze man zo'n eigenzinnige beunhaas was, begaaf dan ook beslist een psychologische vergissing. Het lag niet aan zijn karakter, maar aan zijn met de jaren steeds meer geïsoleerd wordende positie! Wat dat betreft moeten we achteraf Vollenhoven en Dooyeweerd wel gelijk geven, dat zij het isolationisme van de Vrijmaking wantrouwden.

Overigens hebben wij de indruk, dat christen-vakmensen verstandig doen, door over hun bezwaren tegen Schilders gebreken heen te stappen, en aandachtig naar hem te luisteren.

Juist wat de diepste achtergrond betreft valt er veel goeds van hem te leren. Dat hij in de vakjes van de sociologie enz. niet altijd zo netjes past, komt mee hiervandaan, dat zijn visie op „het sociale” bijzonder groots en breed is. Dat komt vooral aan het licht op pag. 88 en omgeving, als hij met Nietzsche bezig is. Van Nietzsche wordt ook gezegd, dat je daar niets konkreets mee begint in de strijd op sociaal gebied. Met recht merkt Schilder op, dat Nietzsche's visie (de grote opstandigheid) „zich veel verder uitstrekt, dan tot het engere gebied van het sociale leven. Welke sociologie rust trouwens niet op 'metaphysische' grondslagen?” Schilders breed-georiënteerde geest keek dikwijls zoveel verder (en was in zover ook reëler) dan de richtingen en personen, de vakmensen, die hij bespreekt.

Het komt ons voor, dat iedere christen (vooral ook jonge mensen, die nog aan het begin van hun geestelijke vorming staan) buitengewoon veel winst kan doen met 't lezen van Schilders doorlopende strijd in dit boek tegen het evolutionisme, en daarom ook tegen het historisch materialisme. Schilder heeft zijn leven lang (ook bij het schrijven van dit boek) als wortel van de ellendige gebreken van de Westerse kultuur de fatale invloed van het denken van Hegel nagespeurd en ontmaskerd. Het is nooit verloren tijd, hem hierin na te volgen!

☆☆☆

Dit lijkt mij een geschikt moment om nog eens een opmerking te maken over Schilder's taalgebruik.

In de eerste plaats omdat juist dit boek er blijk van geeft, hoe hoog K.S. het belang daarvan aansloeg (pag. 49: christen-zijn „tot in uw taalgebruik toe”... „de altijd welsprekende Christus...”)

Schilders taalgebruik is uiterst bizar. Dat móét heel wat mensen van hem vervreemd hebben. Nu kan men hem (zoals in het aan hem gewijde „Gedenkboek” gebeurt) wel prijzen als een genie in het spelen met woorden, maar dan moet men niet verzwijgen, dat het vooral een spel is met Grieks en Latijn, m.a.w. alleen te volgen door de kleine kring van mensen, die „klassieke vorming” genoten hebben. en... door een grotere kring (en die had K.S. ongetwijfeld om zich heen) van mensen, die dat spel „voor lief nemen” (of er verliefd op zijn?) om allerlei redenen. B.v.

omdat, als je maar geduldig doorgaat, je bij Schilder altijd wel ergens een heel best graantje op kunt pikken. Van dat soort „eenvoudige Gereformeerden” (van de goede soort dus) heeft K.S. er heel wat om zich heen gehad. Zulk soort mensen vult de banken van de Vrijgem. Geref. Kerken: veel „Schilderfans”, om goede redenen.

Maar laten we eerlijk zijn: dat heeft óók zijn schaduw-zijde. In de loop der jaren ben ik ook heel wat ijdelteuten tegengekomen, die „genoten” Schilder als een genoegen in de stijl van „oesters eten” of zoiets: die verlekerden zich aan zijn strooien met dure, onbegrijpelijke termen. En zolang dat dan beperkt blijft tot een kronkel op aesthetisch gebied, vooruit. Maar het zit over het algemeen dan óók dieper. Schilder zelf legde ons altijd uit, dat de mens zozeer een eenheid is: aesthetische kronkels beheersen ook inhoudelijk de denkbeelden.

Zo heb ik eens een wijs predikant horen verzuchten: achter K.S. aan vind je in de Vrijgemaakte Kerken een stroming, die blijkbaar leeft uit de zinspreuk „Credo quia absurdum” (ik geloof omdat het onzin is). En inderdaad: het blijkt weleens nodig, wil je dat soort „Schilderfans” winnen, om een eenvoudige waarheid heel ingewikkeld naar voren te brengen. Pas als ze je niet meer kunnen volgen, zijn zulke mensen bereid je te geloven! Het blad „De Reformatie” speelt op deze klavieren nog altijd door, zij het nu zonder Schilders genie. Het is ongetwijfeld nog steeds het kerkelijke blad met de duurste woorden hier in Nederland.

Nu ik toch aan de gang ben, ook nog déze opmerking over Schilders taalgebruik. Dat is geniaal. Zeker. Maar daarom nog niet juist. Het komt b.v. herhaaldelijk voor, dat K.S. een woord uit de Griekse en Latijnse oudheid gebruikt op een manier, die aetymologisch korrekt is, maar die ten enmale botst tegen de realiteit van het taalgebruik in de oudheid. Dan is zo'n woordspeling dus semasiologisch onjuist. En dat is een belangrijk stuk werkelijkheid! En als zodanig normerend voor je woordgebruik, ook in 't spell! Het oude gezegde „Verba valent usu” (woorden krijgen hun waarde door het gebruik dat ervan gemaakt wordt) stond bij K.S. blijkbaar niet zó hoog genoteerd. De etymologie sprak zo sterk tot zijn verbeelding, dat hij het met de semasiologie minder nauw nam. En dat werkt hier en daar bepaald afstotend. Om slechts één voorbeeld te geven: in de medische litteratuur heeft het Latijnse woord „secretum” de toegespitste betekenis gekregen van „uitwerpselen”. Het is waar, strikt-aetymologisch geredeneerd was die toespitsing van het woord niet noodzakelijk. Maar de realiteit is wél zo geworden, en dat is al goed aanwijsbaar in de oudheid. Het doet dan uiterst vreemd aan, Schilder te horen spreken over Góds 'secretum' (140, noot en elders). K.S. gebruikt het woord dan uiteraard in de even goed mogelijke betekenis van „geheimen”, zeker. Maar dat neemt niet weg: op die manier roept hij (en dat geheel onnodig) stotende associaties op. Soortgelijke opmerkingen kan men maken bij Schilders gebruik van de woorden recensie en census, pag 24, enz.

☆☆☆

Nu nog enkele losse opmerkingen:

- met recht is destijds hoofdst. 5 „Christus of Asclepius” beroemd geworden. Het hoofdst. is boordevol argumenten tegen de nergens met de naam genoemde Pinksterbeweging.
- Na een aanvankelijk voorzichtige hantering van de term „engel der gemeente” (51), gaat K.S. er al gauw de voor Christus' kerk doodgevaarlijke kant mee op van het eenhoofdige episcopaat (53: 'engel' d.w.z. repraesentant, leider, opziener, der gemeente). Het is beschamend om tegenwoordig in de Kantt. van de R.K. Willibr. Vert. te lezen, hoe volkomen onjuist deze opvatting is. Dat heeft overigens consequenties voor de inrichting van het kerkelijk leven!
- voor liederen, die graag Schilder aanvoeren tegen b.v. Telders boek „Sterven... en dan?” kan het geen kwaad eens na te denken over de opmerking op pag. 61 „in de hemel, maar niet die van Plato”. Wat was K.S. altijd breed in zijn denken en spreken, en wat zijn z'n epigonen steeds bekrompen! Trouwens, op hetzelfde ter-

DE MOEDER

Hij sprak en zeide
In 't zaál zich wendend:
Vaarwel, o moeder,
Nooit keer ik weer....
En door de lanen
Zag zij hem gaan en

Sprak geen vervloeking, maar weende zeer.

Sprak geen vervloeking....
Doch, bijna blijde,
Beval de maagden:
Laat immermeer
Zijn zetel staan en
De lampen aan en

De poort geopend, de slotbrug neer.

Maar toen, na jaren,
Melaatse zwerfer
Ter poorte klaagde:
Uw zoon keert weer....
Zag zij hem aan en
Vond geen tranen,

Van zoveel vreugde geen tranen meer!

Uit: *Experimenten*. GEERTEN GOSSAERT
De Zilverdistel, 's-Gravenhage.

rein is het al even leerzaam om te zien hoe K.S. pag. 37 de bijbelse begrippen „psychisch” en „pneumatisch” onderscheidt, al ontgaat dat natuurlijk weer (en dat onnodig) de doorsnee lezer!

- Het is de vraag, of de term „adiafora” (middelmatige dingen) inderdaad zo verwerpelijk is, als K.S. pag. 103 suggereert. Dat is weer typerend niet alleen voor K.S. maar ook voor de Vrijmaking achter hem: in deze kerken is vrijwel nooit werkelijk ruimte voor andere opvattingen over **ondergeschikte zaken**. In de geest van K.S. heerste een uiterst sterk absolutisme (dat door zijn persoonlijke vriendelijkheid gelukkig verzacht werd), dat zich móest wreken onder zijn volgelingen.
- Verwant met de laatst gesignaleerde eigenaardigheid van K.S. is zijn opvatting dat bij God „alles altijd ordelijk” is. Hfdst. 8 van dit boek is één loflied op het systeem. Daar hebben wij ook van gelust in Schilders dogmatiek. Daar kregen wij te horen, dat God zózeer „Zijn deugden is”, dat „goed beschouwd heel de Locus de Deo één tautologie is.” Schilders Locus de Deo was dat. Hij zei namelijk bladz. na bladz. dat God „eeuwig” is in de zin van Boëthius, en het maakte geen verschil, of Schilder b.v. Gods wijsheid of Zijn goedgunstigheid besprak: alles liep uit op een begripsbeschrijving, die altijd weer een variant was op Boëthius' eeuwigheidsdefinitie. Het is een ware opluchting, als je later in mag zien, dat God volgens K.S. zo strikt-logisch in elkaar zit, dat het bij de echte God van de Bijbel toch heus nog wel zin heeft om Hem aan te roepen, en om verandering te smeken! Gelukkig was K.S. zelfs in dit opzicht niet te consequent. Hfdst. 9 begint met de opmerking, dat deze goddelijke orde voor ons onbegrijpelijk en ongrijpbaar is. Gelukkig maar!

☆☆☆

Het wordt een ratjetoe (dat heb je in de vakantie!) maar ik wil toch ook graag nog iets kwijt, dat ikzelf eigenlijk tot **de hoofzaak** van dit boek reken. Dit:

Schilders zwakke punt was stellig zijn slaafse navolging van Boëthius' definitie van Gods eeuwigheid, de zwakke stee, die K. Popma zo raak getroffen heeft in een bespreking in *Philosophia Reformata*. Vanuit dit uitgangspunt was het onvermijdelijk, dat juist in dit boek van Schilder, over het sociale leven, een enorme spanning zou ontstaan. Dat gebeurt ook. Schilder rekent „het sociale” bij het tijdelijke leven, dat weliswaar „eerst” komt (pag. 37) maar dat abrupt afbreekt met de tijd, om plaats te maken voor de totaal en radikaal andere „eeuwigheid”. Van het boek „Wat is de hemel” herinner ik mij, dat er dan in feite helemaal geen concreet-menselijks meer overbleef. Die eeuwigheid in de zin van Boëthius slokt de mens noodzakelijkerwijs op „met huid en haar”. Daarin is b.v. geen plaats voor zoets als „voor en na”, m.a.w. daar is een lichaam alleen al ondenkbaar omdat je daarmee nu eenmaal eerst deze stap doet, dan die, enz. enz.

Ik moet eerlijk zeggen, dat Schilder mij in dit boek wat dat betreft meevalt, bij herlezing. Hij was blijkbaar groot genoeg om niet te gronde te gaan in zijn eigen systeem. Het lijkt mij zeer de moeite waard, speciaal wat betreft de verhouding tijd/eeuwigheid bij dit boek van K.S. een zorgvuldige vergelijkende studie te maken van de verschillende herdrukken. Dus van de eerste en tweede (1924/5) en de derde (1951). Daartussen ligt een ingrijpend stuk persoonlijk en kerkelijk leven bij K.S., en bij ons, Vrijgemaakt Gereformeerden! Het komt mij voor, dat K.S. persoonlijk in 1951 (was dat niet ook ongeveer de tijd van dat artikel van Popma?) bezig was, zijn binding aan Boëthius te overgroeien.

Barendrecht.

K. C. Smouter

„Die schrijnende armoede vergeet je nooit meer.” Dit is wat Louis Malle in zijn prachtige televisieserie over India in het laatste deel zei. Wij zijn zelf hiermee weer geconfronteerd toen onze secretaresse deze zomer India zelf opnieuw bezocht. Een voorbeeld: zij ontmoette en emritus predikant van de Church of South India. Omdat hij nog graag voor de HERE wilde werken, verzorgde hij de bijbelstudies voor de meisjes van de Bethel Fellowship in Tuticorin. Hij vertelde, dat hij na zijn emeritaat van de kerk nog iedere maand Rs. 107.— (dat is ca. f. 50,—) per maand kreeg. Hij moest aan huishuur 70 roepes betalen. Een kleine rekensom leert, dat er dan Rs. 37.— (f. 17,50) per maand overblijft voor hem en zijn vrouw om van te leven. Dit is armoede waar je achter komt door er naar te vragen, want deze man gaat heus niet op straat bedelen.

Wij hebben hier gelukkig iets aan kunnen doen, doordat wij met de Heer Samuel van de Bethel Fellowship zijn overeengekomen om hem voortaan voor zijn diensten aan de meisjes te betalen. Hij krijgt hiervoor nu Rs. 60.— per maand. Dit gaat af van het „adoptiegeld” van de kinderen en dit is, volgens de Heer Samuel heel goed betaald. Dit is een geval van stille armoede waar je tegenaan loopt. Ongetwijfeld zijn er veel meer. Deze oude dominee vroeg of er soms mensen in Nederland zijn, die tweedehands Engelse theologische boeken hebben, die ze weg willen doen. In dat geval zou hij die boeken graag willen hebben, omdat hij niet zag, dat hij nog ooit boeken zou kunnen kopen. Wij geven dit verzoek graag aan u door en indien u boeken hebt, dan kunt u ze kwijt aan ons secretariaat. Wij zenden ze graag door aan Ds J. C. Navamani in Tuticorin.

Het was fijn de kindertehuizen weer te bezoeken. De bijbel leert ons hoe belangrijk het is, dat de kinderen van jongsaf van de HERE

horen. In Deut. 6:5-7 staat: Gij zult den HERE, uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht. Wat ik u heden gebied zal in uw hart zijn, gij zult het uw kinderen INPRENTEN en daarover spreken, wanneer gij in uw huis zit, wanneer gij onderweg zijt, wanneer gij nederligt en wanneer gij opstaat. Dit gebeurt in „onze” kindertehuizen. Er wordt veel aandacht gegeven aan de geestelijke opvoeding van de kinderen. Dit blijkt ook wel uit wat wij meemaakten met één van de kinderen.

Miriam Janet met haar vader. Hij kreeg nieuwe kleren van de Bethel Fellowship.

Haar naam is Miriam Janet en zij wordt verzorgd door de Bethel Fellowship in Damishpet. Haar vader zat in de gevangenis, hij had levenslang gekregen omdat hij haar moeder had vermoord. De moeder was ontrouw geweest. Er zijn verschillende kinderen van gevangenen in dit kindertehuis. Deze mensen worden regelmatig door iemand van dit tehuis bezocht om ze op de hoogte te houden van de ontwikkeling van hun kinderen, maar ook om ze de Blijde Boodschap te brengen. De kinderen mogen éénmaal in de twee jaar mee op bezoek. Op een avond zat Miriam Janet in een hoekje te huilen. Ze wilde zo graag naar haar vader toe, maar ze moest nog een jaar wachten. Dit meisje bad veel voor hem. De volgende ochtend stond haar vader voor haar. Hij was na vier jaar uit de gevan-

genis ontslagen wegens goed gedrag. En toen had u dat meisje moeten horen praten met haar vader. Het was, sterk verkort, ongeveer als volgt: Vader, ik ben zo blij, dat u weer bij me bent, maar nu wil ik zo graag dat we bij elkaar kunnen blijven. Maar u hebt moeder vermoord en dat is een grote zonde en als u dood gaat, gaat u naar de hel. Maar ik heb de Here Jezus lief en als ik sterf ga ik naar Hem toe in de hemel en dan zijn we weer niet bij elkaar. Hier hebt u mijn bijbel. Daar moet u in lezen en hier wil iedereen u graag helpen. U moet ook de Here Jezus gaan liefhebben en dan zal Hij u vergeven.

Het was aandoenlijk om dit meisje te horen getuigen van haar grote liefde voor de HERE. Miriam Janet blijft in het kindertehuis. Haar vader is al 69 jaar en hij dacht niet, dat hij nog voor haar zou kunnen zorgen. Hij moet een heel nieuw leven gaan beginnen en hij heeft helemaal niets meer. Hij vroeg of zijn andere dochter, die in een (niet-christelijk) tehuis in Bangalore was opgenomen, ook naar Bethel Fellowship zou mogen komen. Dit werd onmiddellijk goed gevonden. Op deze en andere manieren komen er geregeld kinderen bij in de kindertehuizen en wat ons erg heeft getroffen is, dat er steeds plaats voor wordt gemaakt. Het is dan ook geen wonder dat deze tehuizen vol zijn, naar onze mening te vol. Wij hebben laten bijbouwen, maar niet voldoende. Daar was geen geld voor. Daarom zouden wij u willen vragen: helpt ons hiermee. Er komen veel verzoeken binnen om een kind te „adopter”, d.w.z. financieel te verzorgen voor f. 45,—, f. 50,— of 2 x f. 50,— per maand en dit is natuurlijk nodig, maar op het ogenblik is het uitbreiden van de kindertehuizen een zaak, die nog dringender is.

Wij schreven verschillende keren, dat wij graag in Bangla Desh zouden gaan helpen, maar wij zijn nu van mening, dat de HERE op dit moment deze deur voor ons gesloten heeft. Wij hebben ons als doel gesteld het helpen van KINDEREN. Dit is in Bangla Desh heel moeilijk te verwezenlijken. De overgrote meerderheid van de bevolking is Mohammedaans. Eén van hun wetten is, dat als de ouders sterven, de kinderen door familieleden, of bij gebrek daaraan, door burens worden opgenomen. Dit gebeurt nu ook. Behalve de 30.000 babies, die geboren zouden worden, zijn er naar schatting ca. 500.000 kinderen die door de oorlog hun ouders zijn kwijtgeraakt. De moeders van de babies kregen voor het grootste gedeelte een abortus en het is bijna onmogelijk om de andere kinderen te vinden. Betty Gray van de Ramabai Mukti Mission heeft Bangla Desh bezocht met het doel daar voor Mukti een kindertehuis te beginnen. Zij werkt al zeventien jaar als zendelinge en zij is bij de Ramabai Mukti Mission speciaal belast met de baby- en kleuterafdeling. Zij is dus iemand met veel ervaring. Zij is ontmoedigd uit Bangla Desh teruggekomen. Er waren verschillende kindertehuizen in Dacca, maar in al deze tehuizen was plaats voor veel meer kinderen. Na haar terugkomst heeft Rohini, de directrice van de Ramabai Mukti Mission, de regering van Bangla Desh aangeboden 150 babies en kinderen in Mukti op te nemen. Haar verzoek werd geweigerd. De Heer Samuel van de Bethel Fellowship heeft dezelfde ervaringen gehad. Daarom zien wij nu geen mogelijkheid om daar kinderen te gaan helpen. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat er geen hulp voor andere doeleinden nodig zou zijn. Die is hard nodig! Wij stellen ons dan ook voor om de giften, die wij al voor het oprichten van een kindertehuis in dat land hebben binnengekregen, over te maken naar de Ramabai Mukti Mission, die het dan weer doorstuurt naar de Evangelical Fellowship of India. Deze organisatie heeft een hulporganisatie in Bangla Desh, die prachtig werk doet.

Wij hebben nu weer veel dia's van India en van het werk in de kindertehuizen. Wij verzorgen graag een dia-avond voor u. Verzoeken hiertoe kunt u richten aan ons secretariaat.

Blijft u ons alstublieft helpen!

Stichting „Redt Een Kind”

Secr.: Burg. van Tienenweg 37, Diemen.

Tel. 020-359944.

Postgiro: 1599333 t.n.v. Stichting „Redt Een Kind” te Zwolle.

Kledingadres: Hortensiastraat 79, Zwolle.

Persberichten

AR-JONGERENCONTACT

Op 22 april 1972 werd het AR-Jongerencontact (ARJC) opgericht.

Het ARJC stelt zich ten doel om naast de linksgerichte geluiden van bepaalde AR-jongeren ook de stem te laten horen van die jongeren die niet voelen voor allerlei radicaliserende linkse opvattingen en die instemmen met de AR-uitgangspunten.

Het ARJC zal medewerken aan het verspreiden van publikaties waarin actuele vraagstukken vanuit een positief-reformatorisch uitgangspunt belicht worden, zodat jongeren ook andere dan veelal gebruikelijke politieke voorlichting krijgen.

Het moet duidelijk worden dat er ook jongeren zijn die, om enkele voorbeelden te noemen, niet staan achter allerlei pleidooien om de defensie-uitgaven drastisch te verminderen, de NAVO alleen negatief te beschouwen en alle heil te verwachten van een eenzijdig linkse politieke opstelling.

Het is nodig dat er een ander geluid gehoord wordt in de jongerenwereld.

Ook niet op de ARP georiënteerde jongeren zijn van harte welkom als lid.

Bij voldoende belangstelling zal het ARJC verbreed worden tot een reformatorische politieke jongerenorganisatie.

Het Contact zal eenvoudig van opzet zijn, zodat een bijdrage van minimaal f. 1,— per jaar voldoende is.

Aanmelding als lid kan gebeuren door minimaal f. 1,— over te maken op girorekening 2547060 t.n.v. B. J. van der Kooi, Mient 529, Den Haag, met vermelding: lidmaatschap ARJC of door opgave als lid aan (ook voor inlichtingen): ARJC, Antwoordnummer 663, Groningen.

Commissie Functionering Kerkverband

De commissie F.K. verzoekt de kerkeraden dringend eventuele kritiek op het door haar geconsipieerde „Accoord van kerkelijk samenleven” met de daarbij behorende overwegingen en mogelijke voorstellen tot verbetering vóór 1 nov. a.s. in te zenden bij de secretaris.

De verwerking van hetgeen uit de kerken opkomt en het beantwoorden van mogelijke vragen zal alleen maar tijdig kunnen gebeu-

ren als de kerkeraden zich aan de gestelde termijn houden.

De commissie is van plan in februari zich opnieuw tot de kerken te wenden met haar eindconcept, zodat de kerken dan alsnog vóór de eerstkomende landelijke vergadering kunnen reageren.

Namens de commissie:

W. G. Visser, secretaris,
J. W. Frisostraat 30, Utrecht

KERKNIEUWS

Soemba-Borneo (14) — De voedselvoorziening was in het voorjaar niet zorgelijk, integendeel er was voldoende rijst en mais te koop, zo schreven we een vorige keer.

Maar de zongen komen wel.

Want de oogst staat er niet goed voor. Aan de kust heeft het de hele maand januari niet geregend, zodat alle mais daar is verdord. In de bergen heeft het echter voldoende geregend. Niet overvloedig, maar genoeg.

De oogst zou daar dus wel goed kunnen zijn.

Maar er wordt niet gezaaid en geplant, lettende op de weersomstandigheden, maar in vele gevallen nog enkel en alleen op kalenderdatum. Vroeger bepaalde de (heidense) priester, wanneer gezaaid zou worden. Dat is nu wel verleden tijd (hopen we). Maar zegt ds G. zo opmerkelijk: het lijkt wel of de kalender die priester vervangen heeft. Als een bepaalde datum gekomen is, dan zaait de Soembanees of hij plant de rijst (padi). Regent het vóór die datum, hij doet niets, want het is nog niet zover. Is het op die bewuste datum droog, dor, hij zaait en plant. Want dán is het de tijd.

Hij doet het niet met verstand. Hij merkt niet op dat er verband is tussen bodemgesteldheid en arbeid. Hij leegt heel andere verbanden. Data dwingen.

Zo is er niet de wijsheid-naar-de-Schriften.

De prediking van de verlossing, ja, ze is er al jarenlang. Evangelie, blijde boodschap, voor hen, die in de ban van de geesten hebben geleefd; men aanvaardt het. Gelukkig wel en zalig, die in de Heiland gelóven.

Maar het dóórwerken daarvan in het gewone leven — wat zou dat niet een vruchten geven! Wat een wijsheid is er in de Schriften, juist voor dat heel gewone leven. En we beseffen soms niet, hoeveel we daarin uit Gods hand ontvangen, hier in het Westen. Nog steeds leven we uit de schatten, die de HERE

ons voorgelacht gegeven heeft in de terugkeer naar Zijn Woord. En we merken dat bijzonder op, als we lezen hoezeer er in de samenleving op Soemba het gemis is van die wijsheid. Hoerzeer de macht van de Boze ook daarin uitkomt, dat hij de mensen „dom” houdt, hun ongeluk zoekt, hen afhoudt van Gods goede Woord en van een bekering ten leven. Ook in dat heel gewone, alledaagse leven.

Daarom is prediking van dat goede Woord brood-nodig!

Daarvoor geven we dan ook onze hulp. Daarvoor bidden we. Aanhoudend.

ADRESSEN

Nijverdal. Penningmeester: J. Hulshof, de Joncheerenlaan 152, Nijverdal. Postrekening nr. 824807.

Hoogeveen. Scriba: A. Scheer, Randvorderstraat 12, Hoogeveen, telef. 05280-65519. Preekvoorziening: S. C. Rook, De Wulp 66, Hoogeveen, telef. 05280-64071.

Heerde. Ds H. Veltman, de Pagenberg 18, Heerde, tel. 05782-2540. Praeses: E. Thomassen, de Haverkamp 40, Heerde, tel. 05782-1355. Scriba: A. Hartkamp, Klimtuin 78, Epe, tel. 05780-2303. Diakonie: P. C. Vermeer, Marktstraat 8, Heerde, tel. 05782-1596. Preekvoorziening: E. W. Keddeeman, Julianalaan 10, Heerde, tel. 05782-1317. Boekhouder: J. Vos, de Wilke 13, Heerde. Zendingscomm.: mevr. P. C. v. Keulen-Vermaat, Kanaaldijk 28, Heerde, tel. 05782-2228.

Drukkerij Steenbergen

BOEKWERKEN

PERIODIEKEN

HANDELSDRUKWERK

★

Slotlaan 220 - Zeist - Tel. 03404-12452

De redactie ontving ...

Uit de serie „Opdat ze allen één zijn”, door Joh. Kroon, deel 6, „Aan Buskus tegen Kuitert”, een uitgave van Blommendaal N.V. te 's-Gravenhage. In dit werkje treft u aan I. Aan Buskus; II. Overzicht van het zelfgetuigenis der Schriften; III. Commentaar op Kuiterts „Verstaat gij wat gij leest?”; IV. Wonderen en de huidige bedeling. Uit dezelfde serie De Brits-Nederlandse-Israël visie, eveneens door Joh. Kroon. Dat gaat in op de vrij dwaze theorieën m.b.t. de gedachte waar de tienstammen gebleven zouden zijn. Zoals u weet, zijn er mensen die denken dat de tienstammen in West-Europa terecht gekomen zijn.

Van wijlen E. W. Hiebendaal, „Bijbels denken over Israël en de kerk”. Het zijn verzamelde opstellen en een uitgave van het Comité tot verbreiding van de waarheid naar de Schriften. Correspondentie en redactie-adres: Stolckstraat 18b, Rotterdam-11.

Ook daarin wordt gesproken over de taak en toekomst van Israël. In het verleden is in dit blad uitvoerig over Israël geschreven;

daarom achten we het niet nodig op deze publicatie nader in te gaan.

Van Dagobert D. Runes, „Handboek of Reason” van de filosofische bibliotheek te New York. Dit in het Engels geschreven, en alfabetisch opgestelde boek behandelt de belangrijkste topics van de filosofie. Het boek bestrijkt onderwerpen van Abstrakt tot Zionisme. 15 East 40 Street New York 10016.

Van de heer D. Roorda te Voorthuizen, een gestencilde brochure „Twee maal vrijgemaakt in dertig jaar”. Het betreft hier een proeve van een nieuwe kerkenorde voor de vrije Gereformeerde Kerken-vrijgemaakt. Zoals op de ledenvergadering van de Persvereniging van 1971 is meegedeeld, zal over deze zaak in ons blad niet meer geschreven worden, voordat de kerken zelf zich daarover hebben uitgesproken.

Dr Ph. J. Huijser, „Het verwordingsproces in de Gereformeerde Kerken” Deel II; De invloed van de tijdgeest.

Op het eerste deel zijn wij uitvoerig ingegaan in ons blad. Wij achten het daarom niet nodig op dit tweede deel weer uitvoerig in te gaan. Wij willen wel de inhoud weergeven. Het gaat in de eerste plaats over de tijdgeest

als filosofie; het tweede hoofdstuk heeft als titel: geruisloze omwenteling. Het derde: de verontachtzaming van de lessen der historie. Hoofdstuk vier: Het activisme. Een belangwekkend hoofdstuk. Het vijfde heeft als titel: het dirigisme. Zes: de dubbele moraal. Het zevende hoofdstuk handelt over de openlijke Godslastering. Acht: de waanzinnige wereld. Negen: De opruiming van sexuele „taboes”. Tien: „De evenwichtigheid”. Elf: de collectieve doorbraak. Twaalf: de verontrusting.

Het is bekend dat dr Huijser zeer verontrust is over wat er in de Gereformeerde kerken (synodaal) aan de gang is en hij weet zeer welsprekend en met felle woorden daarvan zijn afkeuring kenbaar te maken. We hebben nog steeds de indruk dat, ondanks de vele juistheden die in dit boek gezegd worden, toch de toon vaak zo is dat het bij de niet-verontrusten eigenlijk niet overkomt. En dat is bijzonder jammer. Uitgave Buijten en Schipperheijn te Amsterdam. Prijs f 4,50.

In die skriflig. Een waardevol tijdschrift. Het verschijnt echter in het Afrikaans. Men moet zich de moeite om Afrikaans te lezen getroosten. Te verkrijgen bij Buijten en Schipperheijn te Amsterdam.

A.